

Wychowanie patriotyczne w Polsce XXI wieku

Wychowanie¹ patriotyczne jest procesem świadomego, celowego prowadzenia innych osób ku dobru, jakim jest umiłowanie własnej Ojczyzny, czyli roztropną troską o dobro wspólne², jakim jest Polska³. Wychowanie patriotyczne w istocie należy do zakresu wychowania moralnego, ponieważ patriotyzm należy do dóbr moralnych człowieka. W wychowaniu patriotycznym chodzi o kształtowanie dobrego charakteru w człowieku, aby jako osoba ludzka mógł on służyć dobru wspólnemu⁴ — Ojczyźnie. Należy przypomnieć, że Ojczyzna (rozumiana zarówno jako Naród, jak i jako Państwo) jest to dobro wspólne, zatem miłość Ojczyzny jest to miłość dobra wspólnego (Narodu lub/i Państwa), przedkładanie celów wspólnych, nadrzędnych, narodowych i/lub państwowych ponad dobro indywidualne danej osoby, przy zachowaniu naturalnej godności i wolności człowieka. Miłość, według klasycznej definicji, jest to roztropna troska o dobro drugiego człowieka⁵. W tej perspektywie patrząc, miłość Ojczyzny jest roztropną troską o dobro wspólne Narodu i/lub Państwa, przy czym istnieje hierarchia dóbr wspólnych: jedno dobro wspólne jest narzędziem dla innego dobra wspólnego, tj. Państwo jest instrumentem w ręku Narodu, tak przynajmniej jest i/lub powinno być w kraju o ustabilizowanej demokracji. Naród jest suwerenem, tzn. Naród może sam stanowić o sobie jako o wspólnocie kulturowej. Jeżeli Naród jest pozbawiony prawa samostanowienia o sobie, przestaje być suwerenem, zostaje zniewolony np. przez obce państwa (okupantów, zaborców, protektorów dominialnych).

Czy Polska jest obecnie krajem w pełni suwerennym? To dobre pytanie, zwłaszcza w świetle publicznie artykułowanej koncepcji istnienia kondominium rosyjsko-niemieckiego, w którego strefie gospodarczych i politycznych, żywotnych interesów znajduje się Polska nie tylko u progu XXI wieku. W sytuacji realnie istniejącej zależności od państw trzecich — wychowanie patriotyczne w Polsce nie powinno w żadnym wypadku kształtować postaw serwilizmu i klientyzmu wobec państw ościennych — jako postaw przystosowawczych i pożądaných w imię „poprawności politycznej”, aby nie narazić się sąsiadom. Nie wolno pod żadnym pozorem zamazywać prawdy historycznej, nie wolno ulegać degrengoladzie moralnej i godzić się na fałszowanie polskiej historii, na przypisywanie dzielnemu i bohaterkiemu Narodowi Polskiemu czynów, których nigdy nie popełnił (typowy przykład mediów zagranicznych: rzekomo „polskie” obozy koncentracyjne w miejsce niemieckich, hitlerowskich łagrów II wojny światowej) oraz przypisywania nam intencji, których nigdy naprawdę nasz Naród nie posiadał (np. rzekomy antysemityzm Polaków i bezpodstawne obarczanie nas winą za rzekomy udział w zagładzie Narodu Żydowskiego w czasie II wojny, za którą to zagładę odpowiadają hitlerowskie Niemcy). Równie niedopuszczalne jest obarczanie Polaków wina za pogromy po II wojnie, dokonywane w istocie przez organa sowieckie, komunistyczne służby bezpieczeństwa. Przy kształtowaniu polskiego patriotyzmu należy stać na gruncie pełnej i obiektywnej prawdy historycznej i nie dać sobie pisać dziejów Polski pod dyktando obcych państw w imię obcych „polityk historycznych” (zwłaszcza niemieckiej bądź rosyjskiej). Patriotyzm mimo wszystko — to dobro godne podjęcia przez kolejne pokolenia Polaków i Polek.

Wychowanie patriotyczne w Polsce XXI wieku powinno uwzględniać zarówno aspekt narodowy (polski), jak i aspekt państwowy (obywatelski). Jesteśmy jednak jednocześnie członkami Narodu

¹ Por. B. Kiereś, *Wychowania filozofia*, [w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, t. 9, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2008, s. 857-864, bibliogr.

² Por. A. Maryniarczyk, *Dobro*, [w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, t. 2, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2001, s. 614-626, bibliogr.

³ Por. P. Jaroszyński, *Patriotyzm*, [w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, t. 10, *Suplement*, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2009, s. 319-321, bibliogr.

⁴ Por. Mieczysław A. Krąpiec, *Dobro*, [w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, t. 2, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2001, s. 628-639, bibliogr.

⁵ Por. A. Gudaniec, M. A. Krąpiec, *Miłość*, [w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, t. 7, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2006, s. 237-251, bibliogr.

Polskiego, jak i obywatelami Rzeczypospolitej Polskiej, która jest organizacją powołaną przez Naród do istnienia, a nie na odwrót. To nie Państwo Polskie (Rzeczpospolita, Republika) powołało do życia Naród Polski, ale to Naród Polski utworzył własne Państwo jako swoje narzędzie. Naród jest suwerenem, a Państwo jest tylko narzędziem, instrumentem, środkiem w ręku Narodu-suwerena. Państwo jest dla Narodu, a nie — Naród dla Państwa. Jeżeli ma miejsce sytuacja, w której Naród jest tylko narzędziem, środkiem, instrumentem w ręku Państwa, to mamy do czynienia z totalitaryzmem.

Wychowanie patriotyczne powinno przygotować każdego obywatela Państwa Polskiego, każdą osobę należącą do Narodu Polskiego, do bycia odpowiedzialnym (odpowiedzialną) teraz i w przyszłości za Naród, za Państwo, za kulturę, za przyrodę, za wszystko to, co należy do dobra wspólnego — za Polskę, w ramach tych możliwości, jakie każdy (każda) z nas posiada. Należy jednak wychowywać dzieci, młodzież i dorosłych w ten sposób, aby każdy Polak (każda Polka) zdolny (zdolna) w swojej świadomości do rozumienia, był świadomy (była świadoma), że Naród jest ponad Państwem, a nie Państwo — ponad Narodem. Chodzi o to, aby wytworzyć w Polakach i Polkach powszechną świadomość, na czym w istocie polega totalitaryzm i wyczulić na zagrożenie totalitaryzmem, nawet tym „miękkim”, który rozpoczyna się od cenzury w imię jakiejś ideologii, np. neomarksistowskiej „poprawności politycznej” i który każe w imię fundamentalizmu „świeckości” usuwać polskie krzyże narodowe z przestrzeni publicznej, co ma miejsce np. obecnie. Nie jest przejawem miłości Ojczyzny usuwanie krzyży z miejsc publicznych w Polsce i kneblowanie ust Narodowi (cenzura) przez władzę w imię racji ideologicznych takiej czy innej partii, przykrywanych argumentami o rzekomej świeckości lub laickości Państwa. Naród Polski istnieje od ponad tysiąca lat i od ponad tysiąca lat jest związany z krzyżem, symbolem chrześcijaństwa. Naród Polski ma żywe poczucie wolności i czuje, kiedy jest zniewalany albo zniewolony jako wspólnota, dlatego raz po raz walczy w swojej historii o należne sobie, niezbywalne prawa podstawowe: wolność religii, wolność słowa, wolność organizowania się, prawo do własności, wolność wychowania dzieci po chrześcijańsku (po katolicku⁶) jako Naród, jako podmiot suwerenny.

W ciągłości naszej państwowości III Rzeczpospolita (po 1989-) i IV Rzeczpospolita (projektowana) nawiązuje do tradycji I Rzeczypospolitej (istniejącej do 1795) oraz II Rzeczypospolitej (1918-1939), pomija natomiast okres PRL-u, szerzej ujmując — pomija okres tzw. Polski Ludowej (1944-1989), jako okres niesuwerenności Narodu Polskiego. Okres komunistyczny w Polsce nie należy do ciągłości tradycji suwerennego Państwa Polskiego. Symbolicznie tradycja II Rzeczypospolitej przechowana została na emigracji (1939-1990), a znak niezależnej państwowości (insygnia Prezydenta na Uchodźstwie) zostały przekazane pierwszemu wybranemu w wolnych wyborach Prezydentowi III Rzeczypospolitej (1990). Traktujemy okres 1939-1989 w kraju jako okres całkowitego braku suwerenności narodowej, kiedy to Naród był dla państwa (obcego, z obcego nadania), a nie państwo — dla Narodu Polskiego. Mamy przy tym świadomość różnicy pomiędzy okupacją niemiecką (1939-1945) i pierwszą okupacją sowiecką (1939-1941) a powtórna okupacją sowiecką (1944-1989), istniejącą pod nazwą satelickiego państwa formalnie niepodległego, ale faktycznie — całkowicie poddanego sowieckiej Moskwie. Wtedy (1939-1989) Naród Polski nie był suwerenem, a władza państwowa pochodziła z obcego nadania (przywieziona na obcych czołgach), narzucona siłą naszemu Narodowi.

Wychowanie patriotyczne nigdy nie powinno o tych podstawowych różnicach historycznych zapominać. Polska Ludowa jako państwo nie jest naszą tradycją, lecz tradycją obcą. W Polsce Ludowej Naród był tylko środkiem, instrumentem w ręku komunistycznego państwa totalitarnego, narzuconego przemocą przez Związek Sowietki, który narzucił obce Narodowi Polskiemu cele jako zadania do wykonania. To nie Naród sam siebie zadaniował w ogólnych kierunkach rozwoju, lecz był kierowany z zewnątrz poprzez aparat represji i aparat administracji komunistycznej z sowieckiego nadania. Dlatego wychowanie patriotyczne w okresie PRL, nawet, jeśli używano takiej nazwy, w istocie było

⁶ Por. np.: *Dać rzetelną wiedzę, rozwinąć duchowe aspiracje. Rozmowa z ks. dr. Mieczysławem Rolką, dyrektorem krakowskiego Liceum OO. Pijarów*, „Biuletyn sprawozdawczo-informacyjny nr 3. 1993/94-1994”, wyd. Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. ks. Stanisława Konarskiego Zakonu Pijarów, Kraków 1994, s. 68-70.

wychowaniem internacjonalistycznym, „socjalistycznym”⁷, ideologicznym, zideologizowanym na wzór sowiecki. Do tak ideologicznie rozumianego, zsowietyzowanego „wychowania patriotycznego” nie chcemy, nie możemy i nie powinniśmy już nigdy wracać, bo to nie jest nasza tradycja.

Poprzez odideologizowane, odsowietyzowane wychowanie patriotyczne kształtujemy obecnie lub powinniśmy kształtować w wychowankach dobry charakter Polaka lub Polki, wiernych Ojczyźnie. Kształtujemy cnotę⁸ moralną, czyli sprawność duchową, dzielność duchową, umysłową do bycia odpowiednio — dobrym Polakiem lub dobrą Polką. Wychowanie patriotyczne dotyczy w równym stopniu kobiet (dziewcząt), jak i mężczyzn (chłopców), nie możemy zaniedbywać jakiegokolwiek płci pod względem wychowania patriotycznego, bo byłoby to poczytane jako dyskryminacja płci. Każdy chłopiec (mężczyzna) i każda dziewczyna (kobieta) posiada nie tylko prawa, ale i obowiązki względem Ojczyzny-Polski, a moralnym obowiązkiem naszym jest miłować Ojczyznę jako naszą Matkę-Karmicielkę, z której wszyscy jesteśmy i z której — nasi przodkowie i nasi potomkowie. *Alma Mater Polonia* — wymaga od nas wszystkich, abyśmy byli dobrymi Polakami lub dobrymi Polkami. To naturalny wymóg moralny i wynikający z moralności szczegółowy obowiązek prawny, konstytucyjny (np. obowiązek płacenia podatków i obowiązek obrony kraju), choć nie ma nigdzie w *Konstytucji* punktu o obowiązku miłości Ojczyzny, nie pada ani raz to ważne słowo: patriotyzm.

Dobro wychowuje, dlatego istotne jest w wychowaniu dobro jako czynnik niezbędny każdemu człowiekowi. W wychowaniu patriotycznym ważne jest dobro wspólne, czyli to, co łączy Naród. W obiektywnym, dojrzałym porządku dóbr najwyższe są umieszczone dobra religijne (Bóg, wiara), poniżej religijnych umieszczone są dobra moralne (dobra właściwie uformowanego sumienia), poniżej pozostałe dobra (np. poznawcze, estetyczne, użytecznościowe, witalne, przyjemnościowe etc.). Patriotyzm jako dobro moralne w istocie czerpie nie tylko z dobrych obyczajów (łac. *mores*), z tradycji rodzimej, ale także z tradycji religijnej danego narodu. W polskich dziejach zasada patriotyzmu wyrażała się tradycyjnym skrótem: „Bóg-Honor-Ojczyzna”, a to znaczy, że na pierwszym miejscu zawsze jest Bóg, czyli Dobro Najwyższe, o którym mówi religia, następnie Honor, czyli dobro moralne, na które wyczulone jest sumienie, Ojczyzna zaś jest dobrem wspólnym, sytuowanym w sferze wspólnej dóbr religijnych i dóbr moralnych, które są dane Polakom i Polkom w ramach rodzimej kultury polskiej, w perspektywie cywilizacji⁹ łacińskiej, z której z kolei wywodzi się wszak nasza kultura narodowa. Polak-katolik i Polka-katoliczka, Polak-chrześcijanin i Polka-chrześcijanka — to wzorce obecne zawsze i na trwałe w naszej kulturze, niezależnie od aktualnych, importowanych mód ideologicznych (oświeceniowych, masonskich, ateistycznych, komunistycznych, postkomunistycznych, postmodernistycznych, liberalnych etc.).

Procent obywateli polskich deklarujących stale w ponawianych badaniach swoją chrześcijańskość pozostaje od lat niezmienny i oscyluje w granicach ok. 98%, a do katolicyzmu przyznaje się stale ok. 95% obywateli i obywaterek. Ową różnicę (3%) stanowią polscy chrześcijanie i chrześcijanki innych Kościołów, niż Kościół Rzymsko-Katolicki, a więc np. Polacy-prawosławni i Polacy-protestanci (ewangelicy, kalwini, baptyści, metodyści, zielonoświątkowcy itd.) oraz tzw. starokatolicy czy mariawici i in. Statystycznie biorąc, znikomy procent Polaków i Polek (ok. 2%) to wyznawcy (wyznawczynie) innych religii, niż chrześcijańska lub bezwyznaniowcy (ateiści, ateistki, tj. wierzący, wierzące w nieistnienie Boga, wg źródłosłowa grec. *a-theos*). Podobne wyniki osób deklarujących swoją wiarę w Boga znajdujemy na Zachodzie (w USA — ok. 98%, we Włoszech — ok. 98%, we Francji ok. 86% itd.). Tak ukształtowany skład religijny Narodu Polskiego wynika z naszej tradycji narodowej, która na trwałe od X wieku zakorzeniona jest w chrześcijaństwie. Jeśli ok. 95% Polaków i Polek to osoby ochrzczone w Kościele Rzymsko-Katolickim, to nie może być tak, że znikoma mniejszość ateistyczna (szacunkowo — mniej niż 2% Narodu Polskiego) narzuca większości ideologię ateizmu państwowego, tak ulubioną przez

⁷ Por.: J. Ślaski, *Współczesny sens patriotyzmu*, „Życie i Myśl”, r. 19: 1969, nr 9, s. 1-14.

⁸ Z. Pańpuch, *Cnoty i wady*, [w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, t. 2, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2001, s.216-231, bibliogr.

⁹ P. Skrzydlewski, *Cywilizacja*, [w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, t. 2, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2001, s. 339-348, bibliogr.

sowiecki system totalitarny i przez wszelkiej maści systemy oparte na bezbożnej ideologii (komunistycznej, socjalistycznej, socliberalnej, nazistowskiej, faszystowskiej). Wychowanie patriotyczne zatem uwzględnia lub powinno uwzględniać miejsce religii w kulturze polskiej, jako uprawnione wielowiekową tradycją i chrześcijańskim charakterem naszego Narodu.

Patriotyzm polski w sposób nierozdzielny związany jest z kulturą chrześcijańską i to trzeba uwzględnić w edukacji patriotycznej, aby nie wykrzywić, nie zniekształcić prawdy historycznej o nas samych, o naszych dziejach. Procesy laicyzacji, czyli sztucznego wprowadzania „religii państwowej” w postaci tzw. ideologii „laickości”, ateizmu państwowego, są charakterystyczne dla państw totalitarnych i dla państw wzorujących się ideologicznie na państwach totalitarnych (np. marksizm kulturowy A. Gramsciego i współcześni neomarksści na Zachodzie wzorujący się na marksizmie-leninizmie sowieckim w ramach tzw. konwergencji ustrojów). Manipulacja religią, instrumentalizacja religii przez państwo, wykluczenie religii z życia publicznego (i krzyża z przestrzeni publicznej) to są cechy charakterystyczne dla ideologii totalitarnych i posttotalitarnych, gdzie religia miała być sprawą „prywatną” w imię popularnej zasady: „Kler do kruchty, katolicy — do piwnicy!”. Powinniśmy uczulać Polaków na wszelkie przejawy tego typu tendencji antychrześcijańskich i antyreligijnych, bo nie godzi się uczyć miłości do Ojczyzny bez nauki miłości do Boga i bez miłości do drugiego człowieka (innego obywatela, bliźniego).

W wychowaniu patriotycznym powinno się uwzględniać zarówno wymiar ogólnokrajowy Ojczyzny-Polski, jak i wymiar lokalny, tzw. „małe Ojczyzny”, przy czym edukacja regionalna powinna być podporządkowana patriotycznej edukacji ogólnopolskiej. Nie może jednak wymiar regionalny¹⁰ przesłonić dobra wspólnego, jakim jest Polska jako całość. Polska jest krajem w zasadzie unitarnym narodowościowo i wyznaniowo, nie możemy dać się podzielić na regiony i na wykreowane sztucznie przez ksenokrację tzw. „ludy”, a co miało miejsce w przeszłości, por. niem. *Goralen Volk, Schlesischen Volk, Kaschuben Volk, Masuren Volk* itd. Wychowanie patriotyczne powinno mieć charakter jednoczący Naród wokół wspólnej sprawy Ojczyzny, a nie może mieć charakteru dystrybucyjnego, dzielącego Naród na osobne grupy etniczne i absolutyzującego następnie owe grupy subnarodowe jako punkt oparcia dla edukacji regionalnej mającej za cel rozszczepić, rozmyć jednolitą, polską świadomość narodową. Trzeba jednak zharmonizować to, co ogólnonarodowe z tym, co regionalne, lokalne, dając odpowiednie miejsce regionalizmom, które ubogacają nasz kraj pod różnymi względami. Miejsce mniejszości narodowych w wychowaniu to zupełnie inna kwestia pedagogiki kultury narodowej¹¹.

Na kulturę polską składają się od ponad tysiąca lat kultura szlachecka (rycerska) i kultura ludowa (chłopska). Tego fenomenu nie było i nie ma na Zachodzie Europy. Kultura szlachecka była obecna w Polsce jako kultura powszechna, żywa aż do okresu II wojny, nie znikła nawet w czasie II wojny, mimo prześladowań i hekatomby Katynia i Auschwitz, dopiero totalitarny komunizm, w imię materialistycznej ideologii, zniszczył w sposób programowy podstawy, podwaliny tysiącletniej, polskiej kultury rycerskiej, szlacheckiej (dworki, zamki, pałace, założenia parkowe etc.), niszcząc zwłaszcza patriotyczne ziemiaństwo polskie¹² i niezależną inteligencję wyrosłą jako stan patriotyczny z owej kultury. Drugi tron naszej kultury — ludowa kultura chłopska — także posiada ponadtysiącletnie tradycje w Ojczyźnie. Kultura chłopska była niszczone w okresie okupacji sowieckiej (1939-1941, 1944-1989), m. in. poprzez przymusową kolektywizację, materialne niszczenie gospodarstw chłopów (zwłaszcza bogatszych rolników, zwanych „kułakami”) poprzez przymusową parcelację ich ziemi („rozkułaczanie”), nadto przez przymusowe, prawie darmowe, obowiązkowe kontyngenty żywności od każdego rolnika na rzecz państwa, poza tym przez tzw. „domiary” podatkowe, daniny wymuszane na rzecz państwa totalitarnego aż do 1970 r. Kultura chłopska miała być ograniczona do obrzędowego, świeckiego folkloru (tzw.

¹⁰ Por. M. M. Tytko, *Szkice o kulturze śląskiej*, „Plama. Pismo Artystyczne” (Rybnik), r. 4: 1999, nr 1-2 (8-9), s. 63-66.

¹¹ Por. M. M. Tytko, *Koncepcje pedagogiki kultury narodowej wobec kultur mniejszości narodowych i kultur innych narodów*, [w:] *Różne oblicza nacjonalizmów. Polityka - Religia - Etos*, pod red. Bogumiła Grotta, wyd. Nomos, Kraków 2010, s. 515-527, przyp.

¹² Por. *Ziemiaństwo nie odbierze chłopom ziemi. Z Marianem Wolskim, członkiem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Ziemiańskiego, rozmawia Marek Tytko*, „Czas Krakowski”, r. 4: 1993, nr 31 (775), 8 lutego 1993 r., s. 7.

„obrzędowość świecka”), bez krzewienia rzeczywistej samoświadomości patriotycznej i religijnej wśród warstwy chłopskiej. Mimo to chłopi pozostali przywiązani do tradycji przodków, nie dali się z kolektywizować (ok. 3/4 ziemi pozostało w rękach polskiego chłopstwa w indywidualnych gospodarstwach rolnych). Miłość do ziemi i miłość do religii (Boga, Kościoła) zdecydowały o utrzymaniu patriotycznego charakteru wsi polskiej w okresie totalitarnym (do 1989). Po 1989 roku Polska miała swoje dwa płuca kulturowe silnie zredukowane: w zasadzie wycięte zostało płuco kultury szlacheckiej i poważnie okaleczono religijną kulturę chłopską oraz wywodzącą się z kultury chłopskiej religijną kulturę robotniczą, wszak polski robotnik wywodził się w większości ze stanu chłopskiego. Religijny charakter wszystkich zrywów wolnościowych w Polsce Ludowej, a zwłaszcza rewolucji „Solidarności” w 1980 r., kiedy to kapłani sprawowali Msze Święte dla masowo strajkujących robotników, świadczy jasno o rzeczywistym charakterze chrześcijańskiego Narodu Polskiego.

W edukacji patriotycznej w Polsce XXI wieku chodziłoby m. in. o przywrócenie należnego miejsca religijnej kultury szlacheckiej i religijnej kultury ludowej w nieokrojonych, nieocenzurowanych, niezmanipulowanych, niezredukowanych wymiarach. Zakorzenie patriotyzmu w tysiącletniej historii Narodu, Państwa i Kościoła jest istotne dla Polaków. Kościół stał się trwałym elementem polskiej kultury, nawet dla osób uważających się za ateistów, zachowujących jednak polskie patriotyczne tradycje kościelne w rodzinie, takie jak np. dzielenie się opłatkiem na Wigilię, wieczerza wigilijna, wielkanocna „święconka” etc. Fenomen osób niewierzących, ale praktykujących — jest osobnym, swoistym *signum temporis*, podobnie jak zjawisko istnienia osób wierzących, ale niepraktykujących lub rzadko praktykujących, co jest odrębną kwestią, rzutującą jednak na sprawę ich indywidualnego patriotyzmu.

Wymienić można przykładowo elementy kształtujące świadomościowo polski patriotyzm od X do XX wieku, które należy ukazywać kolejnym pokoleniom w edukacji patriotycznej: Chrzest Polski, panowanie pierwszego króla — Bolesława Chrobrego, kult św. Wojciecha i św. Stanisława, trwanie katolickiej dynastii Piastów jako panującej (X-XIV w.), panowanie katolickich Andegawenów, zwłaszcza św. Jadwigi - Króla Polski (XIV w.) i katolickich Jagiellonów (XIV-XVI w.), w tym zawarcie Unii Korony Polskiej z Wielkim Księstwem Litewskim i wspólne zwycięstwa nad Krzyżakami, m. in. pod Grunwaldem, Akademia Krakowska¹³ jako centrum polskiej kultury naukowej, Kraków jako miejsce wzorcowe złotego wieku kultury polskiej (XV-XVI w.), Wawel jako miejsce koronacji i pochówku królów polskich (do XVIII w.), Polska jako przedmurze (*antemurale*) zachodniego chrześcijaństwa łacińskiego w XVII wieku (wojny z Moskwą, wojny kozackie i wojny tatarskie, obrona przed potopem szwedzkim, wojny polsko-tureckie, w tym odsiecz Wiednia), niezależne zrywy wolnościowe Polaków w XVIII wieku (Konfederacja Barska, sprawa Konstytucji 3-go Maja, Insurekcja Kościuszkowska), w XIX w. (Napoleoniada, Legiony Polskie i Księstwo Warszawskie, Powstanie Listopadowe, Powstanie Styczniowe, walka o polską kulturę w wymiarze materialnym, pozytywnym, np. „najdłuższa wojna nowoczesnej Europy” w Wielkopolsce), w XX wieku w I ćwierci (strajki szkolne, tradycja niepodległościowa: „Sokół”, „Strzelec”, „Eleusis”, skauting, Legiony Polskie, wojna polsko-ukraińska i obrona Lwowa, wojna polsko-sowiecka, w tym — obrona Warszawy i Lwowa, Powstanie Wielkopolskie, trzy Powstania Śląskie), w czasie II wojny (wojna obronna 1939, SZP-ZWZ-AK, Polskie Państwo Podziemne, Powstanie Lwowskie, Powstanie Warszawskie, Powstanie Wileńskie, tajne nauczanie i konspiracyjna kultura polska) i po II wojnie (podziemie niepodległościowe: WiN, NSZ, tzw. „żołnierze wyklęci” itd.), Powstanie Poznańskie (1956), strajki wolnościowe, m. in. 1970, 1976, 1980, Powstanie i Rewolucja Solidarności (1980-1981), opór wobec stanu wojennego (1981-1983) i później, kultura niezależna, w tym — wydawnictwa poza cenzurą (1976-1989), strajki gł. z lat 1987/1988 — to wszystko są elementy istotne dla wychowania patriotycznego jako przykłady żywo związane w polskiej tradycji z religią, z elementami religijnymi jako jednoczącymi w walce przeciw wrogowi-okupantowi zewnętrznemu (np. Rosji, Niemcom itd.) lub wewnętrznemu (np. targowiczanom, komunistom itd.).

¹³ Por. M. M. Tytko, *Istota kultury uniwersytetu*, [w:] *Kultura organizacyjna szkoły*, pod redakcją Ewy Augustyniak, wyd. Uczelniane Wydawnictwa Naukowo-Dydaktyczne AGH, Kraków 2009, s. 33-40.

Wychowanie patriotyczne powinno być zakorzenione w dobrym obyczaju polskim, nawiązującym do tradycji wolności, solidarności, praworządności i tolerancji wobec innych, przy zachowaniu własnej odrębności narodowej, kształtowanej przez pamięć pokoleń o naszej tożsamości narodowej i religijnej. Polak Polakowi bratem, Polka Polce siostrą — taki jest cel wychowania patriotycznego. Chodzi o pozytywne, praktyczne kształtowanie patriotyzmu i równoległy, pozytywny rozwój teorii patriotyzmu (patrioznawstwa, patriologii), aby refleksja teoretyczna mogła wspomagać działania praktyczne i aby z działań praktycznych teoria mogła wyciągać stosowne wnioski dla nauki o Ojczyźnie. Teoria narodu (narodologia, nacjologia) i teoria państwa (politologia) powinny jako nauki pomocnicze wspomagać rozwój refleksji o patriotyzmie. Kulturoznawstwo, pedagogika, w tym pedagogika kultury¹⁴, historia, w tym historia sztuki¹⁵, historia kultury, historia edukacji, wraz z historią edukacji artystycznej¹⁶, historia idei, historia Kościoła, teologia narodu, teologia polityki, teologia sztuki¹⁷ itd. — mogą współtworzyć na konkretnych przykładach kulturowych rozwój teorii patriotyzmu i ubogacać ją dla pożytku ogólnego, tj. nasycać teorię¹⁸ poprzez konkretną, bogatą tkankę kulturową w różnorodnych aspektach (programy szkolne, podręczniki szkolne, programy kulturalne, oświatowe, sportowe, rekreacyjne, obronne itd.).

Celem nadrzędnym jest wychowanie dobrego człowieka: dobrego Polaka (dobrych Polaków) i dobrej Polki (dobrych Polek), którzy (które) będą roztropnie dbali o dobro wspólne, jakim jest Polska, wspólna Ojczyzna, ponadto którzy (które) ogólny interes Polski (polską rację stanu, polski interes narodowy) będą przedkładali (przedkładały) nad egoistyczne interesy własne, partykularne, indywidualne, ponad interesy partyjne, interesy korporacji zawodowej, interesy ideologiczne i lokalne, regionalne.

W każdym wychowaniu istotna jest świadomość dobra, tj. aspekt poznawczy (pamięć, rozum, wola), ale także czynnik przeżycia dobra (trwale uczucia i aspekt emocjonalny jako wynikający z uczuć). Nie da się „na zimno” wychowywać innego człowieka ku dobru, kiedy samemu nie jest się zaangażowanym uczuciowo w dobro, oddanym całym sercem dla dobra, które jest celem wychowania. Nauczyciel, wychowawca, opiekun, dziennikarz powinien nie tylko w sposób jasny, wyrazisty, klarowny przekazywać wiedzę o Ojczyźnie, dzielić się z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi swoją wiedzą na tematy historyczne, geograficzne, przyrodnicze, kulturowe, związane z dziejami kultury ojczyściej, ale powinien to czynić w sposób interesujący, przekonujący, pociągający po mistrzowsku do naśladowania. Do tego potrzebne jest całkowite, wewnętrzne zaangażowanie intelektualne, wolitywne i uczuciowe mistrza¹⁹.

¹⁴ Por. *Spotkanie ze światem wartości, Z dr. hab. Bogusławem Żurakowskim, aksjologiem - pedagogiem, kulturoznawcą, wicedyrektorem Instytutu Pedagogiki UJ rozmawia Marek Mariusz Tytko*, „Alma Mater. Kwartalnik Uniwersytetu Jagiellońskiego”, r. 2: 1997, nr 5, s. 24-26, il.; M. M. Tytko, *Bogusława Żurakowskiego metodologia aksjologii pedagogicznej i jej geneza*, „Dydaktyka Literatury”, r. 29: 2009, s. 233-243, przyp., summ.; M. M. Tytko, *Pedagogia kultury: Stefan Szuman, Irena Wojnar, Maurice Debesse — relacje w świetle zachowanych listów i wspomnień*, „Kultura i Edukacja. Kwartalnik”, r. 2008, nr 4 (68), s. 112-122, przyp., bibliogr.; M. M. Tytko, *Stefana Szumana pedagogika kultury (próba syntezy)*, [w:] *Pedagogika kultury — wychowanie do wyboru wartości*, pod redakcją Bogusława Żurakowskiego, wyd. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2003, s. 97-104; M. M. Tytko, *Stefana Szumana pedagogiki aksjologicznej wątki personalistyczne*, [w:] *Wychowanie na rozdrożu. Personalistyczna teoria wychowania*, red. Franciszek Adamski, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1999, Varia CCCXCV, s. 263-268.

¹⁵ Por. M. M. Tytko, *Artysta a wychowawca w koncepcji Stefana Szumana*, [w:] *Intersubiektywność sztuki w recepcji i tworzeniu. Diagnoza, edukacja, wsparcie rozwoju, praca zbiorowa* pod redakcją Katarzyny Krasoń, Beaty Mazepy-Domagały i Arkadiusza Wąsińskiego, Centrum Ekspresji Dziecięcej przy Bibliotece Śląskiej w Katowicach, Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku Białej, Bielsko-Biała — Katowice 2009, s. 304-309.

¹⁶ Por. M. M. Tytko, *Historiografia edukacji artystycznej. Historiograficzna metodologia badań*, [w:] *Wybrane problemy badań naukowych z zakresu edukacji artystycznej*, pod red. Wiesławy A. Sacher, wyd. Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała 2010, s. 47-55, przyp., bibliogr.

¹⁷ Por. np. *Eschatologizm. Szkice z teorii i teologii sztuki*, Kraków 1998, s. 192, przyp., indeks.

¹⁸ Por. M. M. Tytko, *Teoria wartości czy teoria dóbr w szkole? Realizm metafizyczny czy fenomenologia realistyczna w pedagogice? Zagadnienia aksjologii edukacyjnej i edukacji aksjologicznej*, [w:] *Szkoła w świetle wiedzy potocznej. Wybrane aspekty teorii i praktyki*, redakcja naukowa: Ewa Kobylecka, Anita Famuła-Jurczak, nakł. Polskie Towarzystwo Pedagogiczne Oddział w Poznaniu, Uniwersytet Zielonogórski, wyd. Wydawnictwo Naukowe Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, Oddział w Poznaniu, Poznań 2009, s. 23-34, przyp., summ.

¹⁹ Por. M. M. Tytko, *Mistrz i uczeń. Elementy koncepcji K. Twardowskiego, W Stróżewskiego i K. Ostrowskiej*, „Wychowawca. Miesięcznik Nauczycieli i Wychowawców”, r. 2010, nr 1 (205), styczeń 2010, s. 16-17, przyp.

Dzielenie się nauczyciela, wychowawcy, opiekuna, dziennikarza z innymi ludźmi (uczniami, wychowankami, podopiecznymi, widzami, słuchaczami, czytelnikami etc.) informacjami²⁰ na temat własnego kraju czy regionu to jedno, a rozpalanie uczuć patriotycznych w sercach wychowanków, uczniów, podopiecznych, widzów, słuchaczy, czytelników to drugie, nie mniej ważne, a może nawet ważniejsze od beznamiętnego przekazywania suchej wiedzy intelektualnej. Powinno się przede wszystkim rozkochać Polaków i Polki w Polsce, rozmiłować Rodaków i Rodaczki w Ojczyźnie, jako w swojej jedynej i niepowtarzalnej *Almae Matris Poloniae*. Trzeba rozpaść w sercach wychowanków, uczniów, podopiecznych, widzów, słuchaczy, czytelników umiłowanie ziemi ojczystej, kraju naszych przodków, a zarazem kraju naszych potomnych. Naród to nie tylko „tu” i „teraz” (aktualizm), ale to także cała przeszłość i cała przyszłość Polaków i Polek jako ciągłej wspólnoty narodowej, istniejącej z pokolenia na pokolenie. Wychowankowie nie tylko myślą (intelekt, rozum), ale i czują (serce), nadto mają lub okazują swoją wolę (silną lub słabą, w zależności od charakteru i wywiczonych nawyków kulturowych). Wyczuwają przekaz niewerbalny, gesty, sposób ubioru, muzykę, obrazy, artykulację mowy. Wychwytyją drętwość, fałsz, brak zaangażowania osobistego u wychowawcy, nauczyciela, opiekuna, dziennikarza w przekazywaniu treści patriotycznych. Forma przekazu jest także przekazem, dlatego w przekazywaniu patriotyzmu nie należy zapominać o odpowiedniej formie, w myśl zasady *decorum* (odpowiedniości formy do treści).

Kształtowanie dobrego, polskiego charakteru narodowego zaczyna się od rodziców, od domu rodzinnego, ale także zależy od nauczycieli, wychowawców, opiekunów, dziennikarzy, księży, zakonników i sióstr zakonnych, polityków, samorządowców, policjantów, lekarzy, prawników, urzędników, handlowców, rolników, robotników etc. Każdy z nas jako człowiek i jako obywatel może współkształtować polski charakter narodowy w wymiarze lokalnym, w aktualnie mu dostępnym środowisku, w procesie komunikacji z innymi ludźmi i w wymiarze ogólnonarodowym poprzez udział w wyborach i referendum decydujących o przyszłości Polski, co ma pośrednio wpływ także na wybór danego kierunku edukacji. Stale stosunkowo niska frekwencja wyborcza w Polsce (1989-2010), nieprzekraczająca na ogół 2/3 lub nawet 1/2 ilości osób uprawnionych do głosowania — świadczy, że wiele pozostało jeszcze do zrobienia u nas w wychowawstwie obywatelskim i patriotycznym. Wychowanie patriotyczne i obywatelskie zależy w dużej mierze od mediów (telewizji, radia, internetu, gazet), które mogą i powinny mieć pozytywny wpływ na wychowanków (widzów, słuchaczy, czytelników)²¹, jednak często wpływ mediów bywa destrukcyjny (deterioryzacja religijności, moralności, patriotyzmu, np. wyśmiewanie i szydzenie z tradycji narodowej, np. z polskiej flagi, w czym celują znane, niepolskie z ducha, choć polskojęzyczne stacje prywatne — telewizyjne i radiowe oraz pewne gazety i portale internetowe, powiązane własnościowo z owymi mediami).

Wychowanie ku dobru wspólnemu jest ważne, a dobry charakter to dobra wola rozumnie i uczuciowo skierowana na dobro wspólne, także wola wrażliwa na konkretne potrzeby innego człowieka (w ten sposób ujawnia się solidarność, miłosierdzie wobec Rodaków, np. konkretna pomoc materialna i organizacyjna w obliczu klęsk powodzi, suszy, pożarów, innych kataklizmów czy wypadków, epidemii chorób i losowych nieszczęść ludzkich). Patriotyzm to także współczesne, nowoczesne podejmowanie dalekosiężnych decyzji dla dobra Ojczyzny jako całości. Każda decyzja, począwszy od kupna polskiego towaru w sklepie przez każdego Rodaka, aż po podpis Prezydenta RP pod ustawą rzeczywiście dobrą dla Polski — może być patriotyczna. Wybór Polski dokonujemy w codziennym życiu każdego dnia na każdym kroku, nawet czasem nie zdając sobie z tego sprawy (np. zwykły zakup polskiego towaru wspiera polskie przedsiębiorstwa, które płacą podatki do polskiego budżetu, co przyczynia się do wzrostu możliwości polskiego państwa w zakresie edukacji, obronności, bezpieczeństwa, infrastruktury etc.). Czynimy to jako obywatele-konsumenci, jako członkowie Narodu, jako wierzący lub niewierzący, bo

²⁰ Por. M. M. Tytko, *Wychowanie do informacji*, „Wychowawca. Miesięcznik Nauczycieli i Wychowawców Katolickich”, r. 1998, nr 5, maj 1998, s. 42-43, przyp., bibliogr., ilustr.

²¹ Por. M. M. Tytko, *Media w wychowaniu*, „Wychowawca. Miesięcznik Nauczycieli i Wychowawców Katolickich”, r. 2008, nr 12 (192), grudzień 2008 r., s. 5-6.

kupujemy wszyscy i trzeba to uświadomić sobie oraz innym. Po pierwsze — Polska, bo każda moja decyzja i suma decyzji każdego z nas — ma wpływ na Polskę, czyli na nasze dobro wspólne. Chodzi o to, aby podejmować właściwe decyzje i nauczyć ludzi umiejętności podejmowania dobrych decyzji dla Polski, w każdej dziedzinie (gospodarce, polityce, sferze bezpieczeństwa wewnętrznego, obronności, nauce, edukacji, ochronie zdrowia, ochronie zabytków i dziedzictwa kulturowego etc.), choć Polacy intuicyjnie podejmują owe decyzje na ogół prawidłowo, o ile znają prawdę i nie są zmanipulowani przez pewne ośrodki masowej dezinformacji, które wypaczają obraz Ojczyzny i wskazują, narzucają w sposób atrakcyjny medialnie wybór pozornego dobra jako rzekomo rzeczywistego dobra (np. wyprzedaż majątku narodowego i bogactw naturalnych, paliwowe uzależnienie się od jednego dostawcy-monopolisty, zadłużanie się państwa i samorządów w bankach zagranicznych, serwilizm i klientyzm w polityce zagranicznej itd.).

Wychowanie patriotyczne jest możliwe do przeprowadzenia nie tylko na lekcjach historii, wiedzy o społeczeństwie, przysposobienia obronnego, języka polskiego, geografii ojczystej, lekcjach wychowawczych, katechezie, podczas edukacji regionalnej, na zajęciach z plastyki, muzyki, wiedzy o kulturze, ale także w sposób cząstkowy — na lekcjach wszystkich innych przedmiotów (matematyki, fizyki, chemii, biologii, informatyki, techniki, podstaw przedsiębiorczości, języków obcych, wychowania fizycznego etc.). Wszędzie można przekazać wiedzę o znanych Polakach-patriotach: polskich fizykach, chemikach, matematykach, botanikach, przedsiębiorcach, etc., którzy zasłużyli się dla Polski i swoją pracą, wynalazkami, odkryciami sławili imię Polski w świecie. Należy włączyć przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły średnie oraz wyższe, szkoły specjalne²², wszelkie placówki oświatowe, kulturalne i opiekuńcze, domy kultury, świetlice, domy dziecka, kluby, teatry, muzea, biblioteki, archiwa, kina, operę, filharmonię, kawiarnie, restauracje, ogrody botaniczne, parki miejskie, parki narodowe, parki krajobrazowe, skanseny etnograficzne, wszelkie miejsca pamięci narodowej, radio, telewizję, media tradycyjne (gazety) i elektroniczne (internet, blogi, serwisy informacyjne i strony społecznościowe, wszelkie polskie portale etc.), a nade wszystko: rodziny polskie — w proces integralnego wychowania patriotycznego (zintegrowanego nauczania patriotycznego). Nowoczesny polski patriotyzm²³ jest otwarty, pozbawiony z jednej strony — ksenofobii, szowinizmu i nacjonalizmu, a zarazem, z drugiej strony — pozbawiony jest kosmopolityzmu i internacjonalizmu. Nowoczesny, polski patriotyzm pozbawiony jest także kompleksów kulturowych wobec innych narodów, staje się wolny od ksenofilii i wyzwolony od ksenokracji. Poza tym — wykorzystuje umiejętnie współczesne środki komunikacyjne oraz inne w celu zwiększenia samoświadomości pronarodowej i propaństwowej, chodzi wszak o większą miłość do Ojczyzny i racjonalne działania na rzecz dobra wspólnego w Polsce przez budowę infrastruktury gospodarczej, komunikacyjnej, kulturowej i edukacyjnej²⁴. Potrzebna jest tzw. cnota „długomyślności” dla Polski, bo należy myśleć na długie lata do przodu, a nie tylko w perspektywie rocznego budżetu czy jednej kadencji, albo i w perspektywie tylko jednej partii politycznej, która, monopolizując władzę, ma na celu zwiększenie swoich wpływów, ale nie rzeczywiste dobro Polski. Ciągłość Narodu i ciągłość państwa nie mieszczą się w zredukowanej perspektywie rocznej (budżetowej) czy czteroletniej (kadencyjnej), tym bardziej w perspektywie — jednopartyjnej (jedynie słusznej partii aktualnie rządzącej). Chodzi o realną, długoletnią, półwieczną czy całowieczną perspektywę rozwoju państwa, regionu i każdej miejscowości. Nie osiągnie się rozwoju poprzez wyprzedaż dóbr narodowych, bogactw naturalnych i majątku narodowego, ponadto Polska nie powinna być krajem postkolonialnym, a do takiej roli jesteśmy spychani przez zagraniczne ośrodki kapitałowe jako „masa upadłościowa” po komunizmie do wzięcia za bezcen. Aby kształtować patriotów i patriotki, należy ćwiczyć dzieci i młodzież w cnotie długomyślności. Wtenczas, kiedy dorosną, będą umieli przewidywać i podejmować racjonalne decyzje — każdy na swoim

²² Por. M. M. Tytko, *Kilka uwag o udziale ucznia niepełnosprawnego w kulturze*, „Niepełnosprawność i Rehabilitacja. Kwartalnik Instytutu Rozwoju Służb Społecznych”, r. 2008, nr 4, październik-grudzień 2008, s. 67-72, przyp.

²³ Por. Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, wyd. Znak, Kraków 2005, tamże rozdział pt. *Patriotyzm*.

²⁴ Por. R. Polak, *Dmowski Roman*, [w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, t. 2, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2001, s. 609-611, bibliogr., R. Dmowski, *Nasz patriotyzm*, Kraków 1893; R. Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Lwów 1904, K. Stepień, *Doboszyński Adam Władysław*, [w:] *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, t. 2, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2001, s. 611-614, bibliogr.

stanowisku pracy czy w społecznej służbie dla innych. Prawdziwa miłość jest bezinteresowna, a miłość do Polski, jeśli ma być nazywana miłością rzeczywistą (patriotyzmem), także ma być bezinteresowna, w myśl zasady: „Nie patrz, co Polska zrobiła dla Ciebie, ale popatrz, co Ty dobrego zrobiłeś dla Polski?”. Nauczyć powszechnego, długomyślnego podejścia do spraw dobra wspólnego, do bogactw narodowych (naturalnych i kulturowych), a więc umiłowania kultury i przyrody polskiej, nauczyć trwałej, roztropnej troski o dobro wspólne — oto jest istota wychowania patriotycznego w XXI wieku.

Patriotyzmowi przysłużyć się mogą rozmaite formy wychowania: wycieczki patriotyczne, obozy i zgrupowania, np. harcerskie, zawody sportowe, pielgrzymki, marsze patriotyczne, np. szlakiem I-szej Kompanii Kadrowej, Bieg Niepodległości, rajdy rowerowe lub motocyklowe (np. Rajd Katyński), spływy (spływ kajakowy szlakiem Jana Pawła II), patriotyczne konkursy, patriotyczne gry i zabawy terenowe, rekonstrukcje historyczne wydarzeń z przeszłości Polski, spotkania ze śiadkami historii, budowa kolejnych pomników, np. w galeriach patriotycznych pod gołym niebem, jak w krakowskim Parku im. dra H. Jordana etc. Przykładami twórczego wspierania działań na rzecz dobra wspólnego (Ojczyzny) są liczne fundacje, np. w Krakowie Fundacja „Pro Publico Bono” czy Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego. Możliwości kreacji nowych form wychowania patriotycznego są duże, bo Polacy i Polki są kreatywni. Różne okazje historyczne służą urozmaiceniu, ubogacaniu działań lokalnych, regionalnych i ogólnokrajowych na rzecz wzrostu patriotyzmu. Kreacja nowych form rozumnych działań przydatnych dla kształtowania patriotyzmu — powinna przybierać konkretną postać cyklicznych imprez, których sukces zależy nie tylko od inwencji organizatorów oraz inicjatorów poszczególnych akcji, ale także od społecznego rezonansu danego pomysłu (nagłośnienie akcji patriotycznych w mediach).

Rzeczywisty, patriotyczny sukces Polski jest nam wszystkim potrzebny, a nie — propaganda sukcesu i public relation uzyskiwane na kredyt, który obciąża kilka następnych pokoleń. Obecnie zadłużenie państwa i samorządów w sumie sięga prawie 800 miliardów złotych [PLN], a zadłużenie ZUS-u wobec obecnych i przyszłych emerytów — ok. 3 bilionów PLN). Nie jest czynem patriotycznym bez troski, bezkrytyczne, nieodpowiedzialne zadłużanie kraju bez opamiętania i bez końca, o tym trzeba głośno mówić. Jak mamy kształtować w dzieciach i młodzieży odpowiedzialność za Ojczyznę, za nasze Państwo w przyszłości, cnotę długomyślności, troski o dobro wspólne, skoro kolejne „elity” państwowe (o rodowodzie postkomunistycznym lub liberalnym) bezrozumnie zadłużają Państwo Polskie i jednocześnie bezmyślnie wyprzedają kawałek po kawałku nasz kraj? *Verba docent, exempla trahunt*. Słowa nauczycieli uczą, ale przykłady polityków pociągają, a negatywne, kosmopolityczne, internacjonalistyczne wzorce „elit” rządzących, zwanych obiegowo „próżniaczą klasą polityczną” (termin prof. J. R. Nowaka), niweczą wszelkie wysiłki dobrego wychowania patriotycznego i zniechęcają młodzież do miłości Ojczyzny. Młodzież czyta i pyta: dlaczego tak się dzieje? Co zadłużanie kraju i wyprzedaż dóbr Polski ma wspólnego z patriotyzmem? Co odpowiedzą ministrowie, premier, prezydent?

Wychowanie patriotyczne nie ogranicza się do pewnego tylko wycinka wiedzy o Polsce, lecz przenika procesy kulturowe, wychowawcze i dydaktyczne w polskich szkołach i poza nimi, we wszelkich placówkach religijnych, oświatowych, kulturalnych, rekreacyjnych, sportowych i opiekuńczych.

Polskość jako taka jest dobrem wspólnym, które należy chronić, ale także ku świadomej polskości należy wychowywać kolejne pokolenia przez zapoznanie ich z bogatą, ojczystą tradycją i przez osobiste przeżycie tego, co rodzime, własne, polskie. Wiele zależy od wychowawcy, od nauczyciela, opiekuna, dziennikarza, duchownego, od jego osobistej inwencji, kreatywności, indywidualnego sumienia. Sama kreatywność bez sumienia nie zbuduje jednak patriotyzmu, bo nie ma patriotyzmu bez moralności, a moralność bez religii — deterioruje się, stając się relatywizmem i redukcjonizmem. Wiele zależy od osobistej inwencji mistrza, aby uczniowie mogli poznać smak polskości, bo nie ma się co ludzi: tylko konkretne przykłady pociągają do naśladownictwa. Chodzi o uatrakcyjnienie poznawania polskości, przeżywania polskości podczas zajęć z wychowankami, uczniami, podopiecznymi na każdym szczeblu nauczania, wychowania i opieki, w myśl założenia: „Polacy, bądźcie samowładni we własnym kraju!”. W sposób jasny i odważny należy kształtować polskość i rozumną miłość do Polski, niezależnie od aktualnej sytuacji politycznej i niezależnie od ideologii. Ideologię należy usunąć od powiązań z rzeczywistym,

polskim patriotyzmem, bo nie ma patriotyzmu socjalistycznego, patriotyzmu liberalnego czy jakiegoś innego patriotyzmu ideologicznego. Patriotyzm jest jeden, bez przymiotnika: cnota roztropnej troski o dobro wspólne. Omawiając patriotyzm, powinniśmy stać na gruncie etyki, tj. obiektywnej nauki o moralności, a nie — na gruncie partyjnej ideologii. A wszystko, co chce uchodzić za patriotyzm, wszystko, co podszywa się pod patriotyzm, a patriotyzmem nie jest (w szczególności: kosmopolityzm, internacjonalizm), należy odrzucić. Pedagogika kultury patriotycznej, stająca na gruncie etyki obiektywnej, realistycznej powinna zaproponować konkretne działania wychowawcze w konkretnych miejscach o konkretnym czasie, dostosowane do nadrzuczonego, wspólnego celu wychowawczego. Tylko zorganizowana, permanentna akcja wychowawcza, stająca na gruncie obiektywnej prawdy, nawet gorzkiej, może pogłębić patriotyzm w dzieciach i młodzieży oraz u dorosłych.

W 1938 roku odbył się Walny Zjazd Związku Polaków w Niemczech, który uchwalił „Pięć Prawd Polaków”: „1) Jesteśmy Polakami, 2) Wiara ojców naszych — wiarą naszych dzieci, 3) Polak Polakowi bratem, 4) Co dzień Polak narodowi służy, 5) Polska matką naszą, nie wolno mówić o matce źle”²⁵. „Pięć Prawd Polaków” pozostaje na zawsze aktualnym, uniwersalnym pentalogiem moralnym każdego Polaka i każdej Polki. Wychowanie patriotyczne, wolne od ideologii ma jasny wzorzec polskiego patrioty i polskiej patriotki. Wystarczy sięgnąć do polskiej tradycji, by czerpać z rodzimej historii prawdziwe skarby myśli o Polsce, wszak mamy w naszych dziejach kultury bogatą skarbnicę myśli o patriotyzmie i wychowaniu do patriotyzmu, w tym plejadę teologów Ojczyzny (teologia narodu), wystarczy wspomnieć dla przykładu kilku autorów XX wieku: Jana Pawła II, kard. Stefana Wyszyńskiego, kard. Augusta Hlonda, ks. Jerzego Popiełuszkę, ks. Franciszka Blachnickiego²⁶ i innych²⁷.

Abstrakt (streszczenie) po polsku / Abstract (Summary) in Polish:

Autor w artykule opisuje wybrane elementy wychowania patriotycznego (formacji patriotycznej, edukacji patriotycznej) we współczesnej Polsce w XXI wieku, szczególnie w aspekcie suwerenności i niepodległości, podając konkretne przykłady.

Słowa kluczowe po polsku/ Key words in Polish:

etnologia, filozofia, historia, kulturoznawstwo, nauki o polityce, nauki o polityce publicznej, nauki o rodzinie, pedagogika, socjologia, polski patriotyzm, wychowanie patriotyczne, edukacja patriotyczna, formacja patriotyczna, Polska, dwudziesty pierwszy wiek (21 wiek), naród, naród polski, uwerenność, niepodległość

²⁵ Cyt. za: J. Ślaski, *Współczesny sens patriotyzmu*, dz. cyt., s. 2-3.

²⁶ Por. np. M. M. Tytko, *Kultura w ujęciu Franciszka Karola Blachnickiego*, „Kultura i Edukacja. Kwartalnik”, r. 2009, nr 4 (73), s. 127-134, bibliogr., przyp.; M. M. Tytko, *Animacja kultury metodą skautingu w Ruchu Światło - Życie ks. Franciszka Karola Blachnickiego*, [w:] *Wychowanie chrześcijańskie metodą harcerską*, red. Anna Petkiewicz, wyd. KUL, Lublin 2009, s. 285-303, bibliogr., przyp.; M. M. Tytko, *Pedagogika kultury chrześcijańskiej. Wychowanie do wiary, nadziei i miłości w koncepcji ks. Franciszka Karola Blachnickiego*, [w:] *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej. W 25. rocznicę adhortacji apostoelskiej Jana Pawła II »Familiaris consortio«*. Przesłanie moralne Kościoła, red. naukowa ks. Krzysztof Jeżyna, ks. Tadeusz Zadykiewicz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2008, s. 192-220, przyp.

²⁷ Por. Krystyna Chałas, *Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki*, t. 1, *Godność, wolność, odpowiedzialność, tolerancja*, wyd. Jedność, Lublin - Kielce 2006, s. 390; Krystyna Chałas, Stanisław Kowalczyk, *Wychowanie ku wartościom narodowo-patriotycznym. Elementy teorii i praktyki*, t. 2, *Naród, Ojczyzna, Patriotyzm, Państwo, Pokój*, wyd. Jedność, Lublin - Kielce 2006, s. 282; Por. Krystyna Chałas, *Wychowanie ku wartościom w świetle nauczania Jana Pawła II. Elementy teorii i praktyki*, t. 3, *Solidarność, Mądrość, Wspólnota, Wierność, Młodość*, wyd. Jedność, Lublin - Kielce 2006, s. 358.

Title in English:

Patriotic education in Poland of the 21. century

Abstrakt (streszczenie) po angielsku / Abstract (Summary) in English:

The author in his paper describes selected elements of patriotic upbringing (patriotic formation, patriotic education) in contemporary Poland in the 21. century, especially in the aspect of sovereignty and independence, giving concret samples.

Słowa kluczowe po angielsku/ Key words in English:

ethnology, philosophy, history, cultural studies, political science, public policy studies, family studies, pedagogy, sociology, Polish patriotism, patriotic upbringing, patriotic education, patriotic formation, Poland, twenty-first century (21. century), nation, Polish nation, sovereignty, independence